

Respons till Ola Sigurdson

Svenska kyrkans identitet

SAMUEL RUBENSON

Kärnan i Ola Sigurdsons bidrag, en konstruktiv kritik av den djupt rotade lutherska och svenska folkkyrkliga retoriken, hälsar jag med stor glädje. På ett utmärkt sätt illustrerar Ola det omöjliga att ställa förekommande nåd och mottagen nåd, aktivitet och passivitet mot varandra. Det sätt på vilket reformationens tal om *sola gratia* kommit att användas i luthersk retorik har på många sätt varit förödande och det är hög tid att vi som i Svenska kyrkans sammanhang driver teologi på ett radikalt sätt gör upp med denna sida av vårt reformatoriska arv. Som Ola mycket riktigt framhäver finns här djupt problematiska sidor av paternalism, av omyndigförklarande och marginalisering av människor. Jag skulle t.o.m. vilja gå ett steg längre och påstå att Anders Nygrens människosyn i hans åtskiljande av eros och agape uttrycker ett djupt människoförakt och fråntar människor förutsättningarna för att känna igen sin egen tro och uttrycka den. Den tradition Nygren uttrycker har inte så liten del i ansvaret för Svenska kyrkans inre sekularisering. Som hänvisningen till Bonhoeffers bruk av Chalcedonense pekar på finns här bot i den tidiga kyrkans brottnings med de teologiska grundfrågorna. Betoningen av människans självständighet, ansvar och handlingsförmåga gör inte Barth bara mer modern än Luther. Det placerar honom också närmare de kappadokiska fäderna.

Men (och detta skulle ju vara en opposition), det finns ett problem när kritiken i soteriologin tillämpas på kyrkan. Som Ola medger är hans kritik av folkkyrkoretoriken inte riktigt rättvis mot Billing själv. Öppenhet betydde för Billing inte att kyrkan kunde omfatta vilka uppfattningar som helst, kravlöshet inte att man inte kunde ställa krav *på kyrkan*. Kyrkans budskap var självklart och entydigt och dess gestalt strikt och tydlig. Men alla skulle vara välkomna in, oberoende av uppfattning, välkomna att ta del utan krav på det ena eller andra. Vad Ola beskriver, och vi tyvärr alltför ofta ser idag, är en kari-

katyr av folkkyrkotanken, en karikatyr som har en mycket bestämd förutsättning: den s.k. demokratiseringen, eller om man så vill jämlikhetsillusionen. Den nya kyrkoordningen är ingen revolution. Den är det logiska slutsteget på den utveckling som skett i Svenska kyrkan de senaste 30 åren. Om man gör kyrkfolket till kyrkans subjekt, deras tro och handlingar till kyrkans väsen, leder naturligtvis öppenhet, kravlöshet och tal om ren passivitet till en utarmning och en trivialisering: en religiöst färgad underhållning. Men församling, *ekklesia*, är inte identiskt med *de församlade*.

Detta blir tydligt om man, som tyvärr sällan sker i Svenska kyrkan, lyfter näsan över vattnet och ser på folkkyrkor med annan teologisk tradition, exv. den katolska kyrkan i Sydeuropa eller den grekiska ortodoxa. Man kan knappast påstå att dessa är mindre öppna eller kravlösa när det gäller tillträde eller nyttjande. Hit söker sig människor i nöd och längtan, söker förekommande nåd och gudomligt ingripande. Ändå blir det inte trivialt eller föraktfullt, inget omyndigförklarande. Varför? Kan det ha att göra med ett annat sätt att se kyrka? Inte som en sammanslutning, ett samfund, som medlemmarna rör över, utan en plats, en akt, ett sakrament, där den enskilde allt efter egna förutsättningar kan närvara, mer eller mindre: från att göra ett korstecken på vägen förbi, att vidröra, kanske kyssa, porten, att titta in och hälsa på de heliga, att läsa med i några böner, eller halvhögt läsa egna, till att delta i kommunionen, ja följa med in i det allraheligaste. Ett avstånd mellan det innersta, outgrundliga och det yttersta, påtagliga, en dynamik och rörelse där var och en kan finna sin plats.

Det som inte är utsagt, men ändå så tydligt närvarande i Olas bidrag, är en kyrkosyn där kyrkan är en sammanslutning av människor, en förening. Tydligast framgår det av hur kyrkan är subjekt, grammatiskt sett. Ola talar om kyrkans självförståelse, om hur kyrkan räknar sig till, ser sig själv som, har budskap och verksamhet, till-

mötesgår, vill vara, vill framställa, är besatt, är medveten om sin tro, lever ut, förutsätter, tar tillvara o.s.v.. Allt detta kan man säga om människor, om grupper och möjligen om organisationer. Men om kyrkan? Har vi inte med det förlorat kyrkans unika väsen ur sikte? Är inte kyrkan något mer, något annat, än summan av sina medlemmar? Det är väl den kristne, inte kyrkan, som medveten om sin tro skall leva ut den i sin relation till andra utan att vare sig förutsätta att de är troende eller inte troende. Förvisso är Svenska kyrkan inte kyrkan i dess fullhet, men det är denna, inget annat den är del av.

Den kanske viktigaste orsaken till den förskjutning som skett mot att se kyrkan som summan av sina medlemmar är förlusten av ett historiskt medvetande, det medvetande som gör att de ortodoxa kyrkorna i den ekumeniska rörelsen ständigt måste påpeka att ekumeniken genom tiderna har en prioritet före ekumeniken mellan samfundet. Om vi tydligare var medvetna om att kyrkan är oss given, inte en produkt av vad vi vill, och att huvudparten av dess medlemmar gått före oss, skulle mycket av den beskäftighet som nu tunnar ut traditionen kunna undvikas. Kanske vi också skulle tydligare se vårt ansvar att ge vidare det vi tagit emot, inte det vi hittat på.

Utan en chans att här utveckla någon syn på Svenska kyrkans identitet skulle jag vilja avsluta med några enkla teser:

1. Kyrkan konstitueras av en regelbundet återkommande sammankomst, gudstjänst. En sådan varken tycker, tror eller vill. Den föregriper evigheten och ger delaktighet i det liv som övervinner döden, vare sig man är medveten om det eller ej.

2. Svenska kyrkan är den organisation som i Sverige svarar för de flesta av dessa sammankomster och som i deras gestaltning för vidare ett arv som präglats av reformationen men går tillbaka till vikingatiden. Den behöver varken be om ursäkt eller profilera sig, bara i trohet mot kyrkans fulla arv låta de döpta fira gudstjänst.

3. Om en kyrka skapar sin självförståelse och sin identitet i kontrast till andra kyrkor definierar hon sig själv som heretisk, som ett parti, en skola. En tradition som lever av sin protest mot andra går förr eller senare i graven.

4. Kravet på en mer medveten, tydligare och profilerad kyrka innebär två stora risker. Dels blir det ont om plats för dem som inte är aktiva och tillräckligt medvetna, för de misslyckade, för barnen. Dels finns risken att vi flyttar ansvaret för den kristnes liv, för ställningstaganden, för kampen mot det onda, från oss själva till kyrkan. Det är bekvämt när försakelse, nästankärlighet, självuppoffring och daglig omvändelse ersätts av annonskampanjer, kyrkliga utredningar och krav på biskopsuttalanden.

Annons:

När döden skiljer oss åt ...

Anonymitet och individualisering
i dödsannonser: 1945–1999

Curt Dahlgren

”Varför ser dödsannonser ut som den gör?” och ”Hur har den förändrats?” är två frågor som Curt Dahlgren, docent i religionssociologi vid Teologiska institutionen, Lunds Universitet, försöker besvara i denna bok. Underlaget utgörs av drygt 13.000 dödsannonser från 1976–1999. Då dessa också är bearbetade på samma sätt som gjorts av Per Block i en tidigare undersökning, kan förändringarna i dödsannonsernas texter studeras fr.o.m. 1945. Förändringarna i texter och symboler relateras till sekulariseringen och den ökande individualiseringen i samhället. Intervjuer med 300 personer visar en önskan om att både dödsannonserns symbol och text skall förmedla något om den avlidnas personlighet. Därmed bryts den anonymitet som var förhärskande fram till slutet på 1970-talet, då korset var den näst intill allena-rådande symbolen för döden.

Boken försäljs genom bokhandeln Arken, Kyrkog. 4, 222 22 Lund, 046-211 11 00.